

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ТА ПРОФДОБІР

**методичні рекомендації
для організації самостійної роботи студентів спеціальності
6.130102 Соціальна робота**

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
соціальної роботи
Протокол № 10
від 10 червня 2016 р.

Чернігів ЧНТУ 2016

УДК 331.548
ББК 65.290-2
О-79

Рекомендовано до друку на засіданні кафедри соціальної роботи Чернігівського національного технологічного університету, протокол № 10 від 10 червня 2016 р.

Упорядник: ОСТРЯНКО ТЕТЯНА СЕРГІЇВНА, кандидат педагогічних наук, викладач кафедри соціальної роботи

Рецензенти: Торубара Олексій Миколайович, доктор педагогічних наук, професор

Коленіченко Тетяна Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент

Відповідальний за випуск: Сила Тетяна Іванівна, кандидат психологічних наук, доцент

О-79 Острянюк Т.С. Профорієнтація та профдобір. Методичні рекомендації для організації самостійної роботи студентів спеціальності 6.130102 Соціальна робота / Т.С. Острянюк. – Чернігів: ЧНТУ, 2016. – 46 с.

У методичних рекомендаціях представлено мету, завдання, основний зміст курсу «Профорієнтація та профдобір», а також схарактеризовано основні компетенції, які формуються в результаті його вивчення. Основну увагу зосереджено на самостійній роботі студентів. З цією метою визначено коло проблем, які винесені на самостійне опрацювання, надано методичні рекомендації для оптимізації індивідуальної роботи над матеріалами до курсу. До кожної теми складено перелік літератури, яка дозволяє опанувати програмовий матеріал. Методичні рекомендації призначено для студентів, які навчаються за спеціальністю «Соціальна робота», викладачів, фахівців з соціальної роботи.

УДК 331.548
ББК 65.290-2
О-79

© Т.С. Острянюк, 2016
© ЧНТУ, 2016

ЗМІСТ

Передмова	4
Програма навчальної дисципліни «Профорієнтація та профдобір»	6
Структура самостійної роботи студентів	12
Методи поточного та підсумкового контролю	13
Теми для самостійної роботи студентів	
1. Історія виникнення та становлення професійної орієнтації	15
2. Проблеми реалізації системи професійної орієнтації молоді	17
3. Напрямки професійної орієнтації	19
4. Управління системою професійної орієнтації молоді	21
5. Характеристика світу професій як багатогранного явища	23
6. Психодіагностика у системі професійної орієнтації особистості	25
7. Методи професійної діагностики для визначення професійно-важливих якостей людини	27
8. Оцінка ефективності професійного самовизначення	29
9. Можливості особистості і професійна придатність	30
10. Особливості професії «Профконсультант»	32
11. Профорієнтаційна робота з безробітними	35
12. Професійна орієнтація і підготовка кадрів за кордоном	36
Питання до екзамену	38
Рекомендована література	40

ПЕРЕДМОВА

Сучасні соціально-економічні умови вимагають від кожної особистості вміння самостійно та усвідомлено приймати рішення щодо професійного визначення та вибору і нести за них відповідальність. Завдання розвитку цих якостей покладається більшою мірою на систему освіти, що у свою чергу передбачає психологічну готовність соціальних працівників до профорієнтаційної діяльності, вимагає впровадження інноваційних профорієнтаційних засобів, розроблених на засадах сучасної психології, враховуючи потреби, інтереси, мотиви як окремої особистості, так і вимоги суспільства. На сучасному етапі розвитку української держави особлива увага приділяється питанням розробки змісту психолого-педагогічної і практичної підготовки соціальних працівників, практичних психологів, визначенню провідних знань, умінь та функцій їх діяльності. Однією із складових професійної діяльності соціальних працівників є ознайомлення та оволодіння основами профорієнтаційної роботи та формування практичних умінь проведення профорієнтаційної роботи. Профорієнтація є складною науково-практичною системою роботи, оволодіння якої дозволяє соціальному працівнику проводити профінформаційну та профконсультаційну роботу.

Завдання практичної профорієнтації визначають сьогодні значну потребу психологічного вивчення професій і особистісних якостей майбутнього фахівця, потребують відповідної підготовки кваліфікованих кадрів.

Основними **завданнями курсу** є:

- Засвоєння студентами новітніх теорій, методів і технологій профорієнтаційної роботи.
- Вивчення методик діагностики здібностей, інтересів, мотивів і спрямованості особистості.
- Ознайомлення з методиками професійної діагностики, класифікації професій.
- Вивчення структури і функцій державних і громадських служб зайнятості населення, основних груп професій і їх значимості на ринку праці.
- Вивчення структур професіографічної картки, професіограми.
- Вивчення особливостей побудови класифікатора професій та застосування його на практиці.
- Ознайомлення з зарубіжним досвідом проведення профорієнтаційної роботи.

Студенти повинні **вміти**:

- застосовувати діагностичні методики з метою профорієнтації і профдобору;

- складати діагностичну картку особистості;
- володіти основами складання професіограми;
- визначати рівень психологічної готовності і професійної відповідності обраній професії;
- планувати і здійснювати роботу по перепідготовці спеціалістів у відповідності з їх індивідуально-психологічними особливостями і потребами суспільства;
- застосовувати набуті знання та навички в практичній діяльності, що забезпечують формування таких **компетенцій**:
 - ✓ соціально-особистісних;
 - ✓ загальнонаукових;
 - ✓ інструментальних;
 - ✓ професійних.

Викладання навчальної дисципліни має проводитися у доступній для студентів формі, зважаючи на рівень їх підготовки і складність наукової термінології курсу. Велика кількість годин відводиться на самостійну роботу. Самостійна робота передбачає науковий пошук актуальних проблем навчальної дисципліни «Профорієнтація та профдобр».

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПРОФОРІЄНТАЦІЯ ТА ПРОФДОБІР»

Змістовий модуль 1.

Теоретичний, історичний та законодавчий аспекти профорієнтації

Тема 1. Сутність професійної орієнтації на сучасному етапі, мета, зміст та предмет курсу «Профорієнтація та профдобір»

Підходи до визначення поняття професійна орієнтація: педагогічний, психологічний, соціологічний. Завдання та мета професійної орієнтації. Соціально-економічна функція, медико-фізіологічна функція, психолого-педагогічна функція професійної орієнтації молоді. Характеристика функцій. Основні компоненти теорії професійної орієнтації: факти, закономірності, принципи. Специфічні принципи професійної орієнтації: принцип свідомості у виборі професії, принцип відповідності обраної професії інтересам та здібностям особистості й одночасно потребам суспільства в кадрах, принцип активності у виборі професії, принцип розвитку. Загально-педагогічні принципи. Типові помилки оптанта у виборі професії.

Тема 2. Історія виникнення та становлення професійної орієнтації

Виникнення професійної орієнтації. Загальна характеристика структури профорієнтаційної роботи (профінформація, профконсультація, профвідбір, профадаптація). Користь профорієнтації для суспільства. Початок профорієнтаційної роботи. Види професійної орієнтації.

Профорієнтація в Україні. Сучасний стан профорієнтаційної роботи.

Тема 3. Проблеми реалізації системи професійної орієнтації молоді

Актуальність професійної орієнтації. Професійне самовизначення, як перманентний процес самопізнання, формування інтересів, професійних намірів, професійної перспективи, визначення напрямів перекваліфікації, який проходить через всі етапи навчальної та трудової діяльності людини. Аспекти профорієнтації. Фактори, які впливають на вибір професії. Суб'єкти та об'єкти профорієнтації. Принципи роботи суб'єктів профорієнтації.

Тема 4. Структура системи професійної орієнтації молоді

Структурний поділ системи профорієнтаційної роботи з молоддю на ряд взаємопов'язаних компонентів. Характеристика компонентів системи. Професійна освіта та її склад. Дослідження і оцінка властивостей

індивідуальності особистості за допомогою попередньої професійної діагностики. Професійна активізація і професійна консультація. Види консультацій. Компоненти професійного відбору. Аспекти адаптації. Професійна переорієнтація, професійне виховання і професіографія.

Тема 5. Управління системою професійної орієнтації молоді

Основні принципи управління системою професійної орієнтації. Характеристика принципів. Рівні управління професійною орієнтацією. Основні функції управління професійною орієнтацією: планування, організації, контролю, інформаційного забезпечення. Специфічні функції: діагностична, коректуюча, виховна, розвиваюча. Методи управління системою професійної орієнтації: програмно-цільовий, метод програмування, метод моделювання.

Тема 6. Нормативні документи у сфері професійної орієнтації

Концепція державної системи професійної орієнтації населення. Положення про організацію державної системи професійної орієнтації населення. Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається. Указ Президента України «Заходи щодо забезпечення працевлаштування молоді». Концепція про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі людських ресурсів. Рекомендація щодо професійної орієнтації та професійної підготовки у галузі розвитку людських ресурсів.

Тема 7. Характеристика світу професій як багатогранного явища

Професія як система що історично розвивається. Професія як діяльність та сфера реалізації особистості. Професія та спеціальність: спільне та відмінне. Загальна характеристика професій за Є.А. Клімовим. Типи професій. Види професій. Групи професій. Поняття про формулу професій.

Тема 8. Професіографія як методична основа професійної орієнтації особистості

Професіографія та її місце у професійній орієнтації особистості. Ознаки класифікації професій: за предметом праці, за метою праці, за знаряддям праці, за умовами праці. Класифікація професій за ознаками предметної галузі та форми необхідної освіти. Поняття про професіограму. Типологія професій за класифікацією Голланда. Диференційно-діагностичний опитувальник Є.О. Клімова. Порядок складання формули професії. Завдання професіографії. Структура професіографічної картки. Класифікатор професій.

Змістовий модуль 2.

Зміст і методика реалізації системи профорієнтаційної роботи

Тема 9. Психодіагностика у системі професійної орієнтації особистості

Методи психодіагностики та їх класифікація. Система методів професійної орієнтації. Групи профорієнтаційних методів. Інформаційно-довідкові, світні методи. Діагностичні методи. Методи морально-емоційної підтримки оптантів. Методи прийняття рішень та побудови перспектив професійного розвитку особистості.

Тема 10. Методи професійної діагностики для визначення професійно-важливих якостей людини

Визначення професійних нахилів за допомогою методики Є.О. Клімова. Типи професій. Тест Голланда для визначення професійних інтересів людини. Визначення основних особливостей людини та визначення рівня відповідальності за рішення, що приймаються. Визначення коефіцієнту інтелекту. Психофізіологічні методики.

Тема 11. Оцінка ефективності професійного самовизначення

Підходи до оцінки ефективності профорієнтаційної роботи. Головний критерій і показник ефективності профорієнтаційної роботи. Основні вимоги до критеріїв і показників. Суть, характеристика і фактори соціально-професійного самовизначення як процесу. Ситуації, мотиви, правила і помилки вибору професії. Особистісний професійний план: зміст і послідовність складання. Основні складові професійного самовизначення. Використання в ролі показників результатів різних методик. Проблеми професійного самовизначення.

Тема 12. Можливості особистості і професійна придатність

Можливості людини при виборі професії. Допомога вчителів, соціологів, психологів, лікарів при виборі майбутнього виду професійної діяльності. Визначення професійної придатності за допомогою приладів, анкет, опитувальників. Чотири ступені професійної придатності. Професійні вимоги та професійний добір кадрів для соціальних служб.

Тема 13. Профінформація як основа професійної орієнтації особистості

Сутність, завдання та психологічні основи професійної інформації. Основні методичні й організаційні принципи професійної інформації. Методи і форми професійної інформації.

Тема 14. Консультація в системі профорієнтаційної роботи

Професійна консультація особистості, основні завдання та функції. Основні напрямки профконсультаційної роботи соціального працівника. Види профконсультацій. Принципи профконсультативної роботи. Основні професійно-етичні принципи профконсультації особистості. Умови ефективного надання порад та рекомендацій профорієнтаційного характеру.

Тема 15. Професійний відбір у системі профорієнтації особистості

Сутність та основні завдання професійного відбору. Види та принципи професійного відбору. Методи професійного відбору. Професійно-етичні аспекти професійного відбору.

Тема 16. Традиційні та інноваційні форми профорієнтаційної роботи

Форми профдіагностичної роботи. Форми профорієнтаційної роботи. Профорієнтаційна гра в професійному самовизначенні особистості. Основні етапи роботи з підготовки та проведення професіографічної зустрічі. Інноваційні форми профорієнтаційної роботи.

Тема 17. Професійна активізація учнів і методика її проведення

Сутність мета та завдання професійної активізації учнів. Форми професійної активізації учнів. Професійна проба. Як основа професійної активізації. Сутність, зміст, структура методика проведення. Умови реалізації професійної проби.

Тема 18. Соціально-професійна адаптація молоді

Сутність та види адаптації. Етапи соціально-професійної адаптації. Фактори показники і критерії соціально-професійної адаптації. Методи соціально-психологічного дослідження процесу адаптації. Форми соціально-професійної адаптації.

Тема 19. Професійна переорієнтація населення

Стан та психологічні особливості дослідження професійної переорієнтації особистості. Сутність, мета і завдання професійної переорієнтації людини. Основні етапи професійної переорієнтації особистості. Фактори, які впливають на процес професійної переорієнтації особистості.

Змістовий модуль 3.

Система профорієнтаційної роботи в різних закладах соціального спрямування

Тема 20. Профорієнтаційна робота в Центрах зайнятості, закладах освіти, Центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Історія створення державної служби зайнятості. Структура державної служби зайнятості. Основні завдання державної служби зайнятості. Функції служби зайнятості. Відповідальність Державного центру зайнятості. Права державної служби зайнятості. Завдання та функції обласних та районних центрів зайнятості. Єдина технологія обслуговування незайнятого населення. Розподіл обов'язків. Категорії незайнятого населення. Форми профорієнтаційної роботи в Центрах зайнятості. Особливості профорієнтаційної роботи в закладах освіти. Особливості профорієнтаційної роботи в Центрах соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

Тема 21. Профорієнтаційна робота з безробітними

Основні соціальні наслідки безробіття. Етапи стресових станів, пов'язаних з безробіттям. Типи психологічних особистісних деформацій. Конфлікт нахилів і професій залежно від статі, віку, освіти. Особливості проведення профорієнтаційної роботи з безробітними. Мета профорієнтаційної роботи. Рівні профдіагностичного обстеження безробітного. Основні етапи діагностичної консультації осіб, що втратили роботу.

Тема 22. Особливості професії «Профконсультант»

Історія виникнення професії профконсультант. Психологічні вимоги до профконсультанта. Функціональні обов'язки профконсультанта. Робота профконсультанта в державній службі зайнятості населення. Основні завдання та функції професійної консультації. Права та обов'язки профконсультанта. Методи профконсультаційної роботи. Проблеми, що виникають при проведенні профконсультаційної роботи. Оцінка роботи профконсультанта державної служби зайнятості населення.

Змістовий модуль 4.

Зарубіжний досвід профорієнтаційної роботи

Тема 23. Професійна орієнтація учнів в системі освіти зарубіжних країн

Розвиток професійної орієнтації в рамках середньої освіти Франції. Реформи французької системи середньої освіти. Вимоги до

функціонування системи середньої освіти. Класи профорієнтації у коледжі. Варіанти навчання в коледжі. Концепції професійної орієнтації. Сучасний стан професійної орієнтації в системі середньої освіти Франції. Основні засади, методи та засоби проведення шкільної професійної орієнтації. Система професійної орієнтації Японії, Польщі, Угорщини.

Тема 24. Професійна орієнтація і підготовка кадрів за кордоном

Особливості професійної орієнтації молоді в Великобританії. Проблеми підготовки кадрів в Великобританії. Структура системи професійної орієнтації. Роль школи в професійній орієнтації учнів. Основні мотиви вибору професії. Перепідготовка спеціалістів та причини, що привели до перепідготовки. Перспективи професійної орієнтації в Великобританії. Підготовка фахівців соціальної роботи в Україні та досвід інших країн.

СТРУКТУРА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія виникнення та становлення професійної орієнтації	6
2	Проблеми реалізації системи професійної орієнтації молоді	6
3	Структура системи професійної орієнтації молоді	6
4	Управління системою професійної орієнтації молоді	6
5	Характеристика світу професій як багатогранного явища	6
6	Психодіагностика у системі професійної орієнтації особистості	6
7	Методи професійної діагностики для визначення професійно-важливих якостей людини	6
8	Оцінка ефективності професійного самовизначення	6
9	Можливості особистості і професійна придатність	6
10	Особливості професії «Профконсультант»	6
11	Профорієнтаційна робота з безробітними	6
12	Професійна орієнтація і підготовка кадрів за кордоном	6
	Разом	72

МЕТОДИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Робота на практичному занятті

Усне опитування – це найбільш поширеніший метод перевірки рівня засвоєння теоретичних знань у навчальній діяльності. Його використання сприяє оволодінню логічним мисленням, формуванню та розвитку навичок аргументувати, висловлювати свої думки грамотно, переконливо обстоювати власну думку. Даний вид опитування передбачає відповіді студентів на визначені викладачем запитання практичного заняття.

Максимальна кількість балів, яку студент може набрати на практичному занятті із даного виду опитування передбачена робочою програмою навчальної дисципліни.

Вирішення практичних ситуаційних завдань проводиться на занятті за допомогою використання методу груп. Студентів ділять на групи та пропонується проблемне запитання чи реальна практична ситуація, яка потребує вирішення. Студенти за допомогою метода дискусії обговорюють проблему зазначену викладачем і презентують спільне вирішення проблеми.

Оцінюючи вирішення поставленої проблеми, викладач керується такими критеріями: повнота та послідовність відповіді, правильність нормативного та наукового обґрунтування, можливість поєднання теоретичного матеріалу в реальній проблемній ситуації.

Експрес-опитування на практичному занятті проводиться на початку кожного заняття (5–10) хвилин. Студентам пропонується дати письмові відповіді на одне запитання із попереднього практичного заняття.

Метою проведення письмового опитування є перевірка залишкових знань студентів до попереднього практичного заняття та вміння змістовно та коротко викласти окремі питання теми.

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями: повнота, правильність та стислість відповіді, логіка і аргументованість викладу думок.

Модульний контроль

Відповідно до програми навчальної дисципліни викладач проводить три письмових роботи за результати вивчення кожного змістового модуля. Кожна письмова робота може включати теоретичні питання та практичні завдання. Питання письмової роботи охоплюють всі теми відповідного змістового модуля. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за результатами однієї письмової роботи становить 10 балів.

Підсумкова контрольна робота проводиться раз на семестр за результатами вивчення всіх змістових модулів.

Вона включає у себе теоретичне та практичне питання. Завдання контрольної роботи містять виключно питання з тем, які передбачені планом для самостійного вивчення.

Про проведення підсумкової роботи студенти попереджаються не менш як за тиждень. З переліком тем, питання з яких буде винесено на контрольну роботу, студенти теж ознайомлюються завчасно.

Відповідь на теоретичне питання повинна повністю його розкривати, але разом з тим бути лаконічною.

Після перевірки контрольної роботи та оголошення її результатів студентам надається можливість ознайомитись з власними роботами та завданнями для них, і при необхідності оспорити результати контрольної роботи.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

1. Історія виникнення та становлення професійної орієнтації

План

1. Передумови виникнення профорієнтаційної практики.
2. Розвиток та становлення професійної орієнтації.
3. Сучасні тенденції розвитку професійної орієнтації: вітчизняний та закордонний досвід.

Завдання для студентів

1. Скласти хронологічну таблицю «Становлення та розвиток професійної орієнтації».
2. Проаналізуйте історичний аспект світового розвитку професійної орієнтації:
 - а) Перша книга з професійної орієнтації _(назва)_____ була видана у _____ році в (країна)_____;
 - б) Психодіагностичні тести з метою профорієнтації вперше біли запропоновані в _____(країна) _____(автор)_____ в році.
 - в) Бюро допомоги у виборі професії вперше було організовано (країна, місто ,ким)_____ в (році)_____.
 - г) Перша книга з професійної орієнтації у царській Росії була написана _____ (автор) _____ (році).
 - д) Професійна орієнтація в СРСР у різні періоди реалізовувалась на основі концепцій:
 - в 20-х рр. _____;
 - в 50-70-х рр. _____;
 - в 70-80-х рр. _____.

Питання для самоконтролю

1. Проаналізуйте процес становлення професійної орієнтації в Україні і Росії.
2. Проаналізуйте тенденції та принципи професійної орієнтації учнівської молоді та обґрунтуйте їх взаємозв'язок.
3. Що Вам відомо про становлення психотехніки, назвіть її засновників.

Методичні рекомендації

При підготовці відповіді на *перше питання*, необхідно з'ясувати передумови які сприяли розвитку професійної орієнтації від найдавніших часів до часу офіційного визнання професійної орієнтації.

Готуючи відповідь на *друге питання*, виділіть та охарактеризуйте етапи розвитку професійної орієнтації. З'ясуйте, які існують точки зору у науковій літературі щодо етапів становлення професійної орієнтації.

Підготовка до *третього питання* передбачає аналіз професійної орієнтації на сучасному розвитку суспільства. Зробіть порівняльний аналіз розвитку та стану профорієнтації в Україні та за кордоном.

Література

1. Авдєєв Л.Г. Професійна орієнтація: народження, становлення, розвиток / Л. Г. Авдєєв // Ринок праці та зайнятість населення. – 2010. – № 2. – С. 16–20.
2. Барабаш Ю.Г. Психолого-педагогічні основи вибору професії: [навч. посіб.] // Барабаш Ю.Г., Позінкевич Р.О; Волин. держ. ун-ту імені Лесі Українки. – Луцьк: РВВ«Вежа», 2003. – 201 с.
3. Гладкова В.М. Профорієнтація: Навчальний посібник / В.М. Гладкова. – Львів: Новий Світ-2000, 2007. – 160 с.
4. Гончарова Н.О. Основи професійної орієнтації: Навчальний посібник / За ред. В. Ф. Моргуна. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – С. 8–40.
5. Гриншпун С.С. Организация профориентации школьников в Великобритании / С.С. Гриншпун // Педагогика. – 2005. – № 7. – С. 100–105.
6. Коропецька О.М. Профорієнтація профвідбір: [навч. посіб.] / О.М. Коропецька. – Івано-Франківськ, 2005. – 236 с.
7. Гриншпун С.С. Профессиональная ориентация школьников в США / С.С. Гриншпун // Педагогика. – 2005. – № 9. – С. 65–72.
8. Пильтяй О.М. Становлення та розвиток професійної орієнтації особистості: світовий контекст [Електронний ресурс] / О. Пильтяй. – Режим доступу: http://inb.dnsgb.com.ua/2012-2/12_piltyay.pdf.
9. Пряжникова Е. Поучительная история о развитии профессионального самоопределения в России [Электронный ресурс] / Е. Пряжникова. – Режим доступа: <http://psyparents.ru/read/articles/2300>.
10. Харченко А.С. История становления профориентации в России [Электронный ресурс] / А.С. Харченко. – Режим доступа: http://aspiranturaolimpiada.narod2.ru/publikatsii/history_aspekt/harchenko/.

2. Проблеми реалізації системи професійної орієнтації молоді

План

1. Актуальність профорієнтації.
2. Аспекти профорієнтації та фактори вибору професії.
3. Принципи роботи суб'єктів профорієнтації.
4. Науково-теоретичні підходи у розв'язанні завдань профорієнтації.

Завдання для студентів

Обґрунтуйте мотиви власного вибору професії.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть чинники, які впливають на вибір професії.
2. Охарактеризуйте помилки при виборі професії.
3. Назвіть основні критерії та показники ефективності профорієнтаційної роботи.

Методичні рекомендації

При підготовці відповіді на *перше питання*, обґрунтуйте актуальність професійного самовизначення молоді. З'ясуйте, що розуміється під професійним самовизначенням. У чому полягає об'єктивна соціально-економічна і психофізіологічна обумовленість вибору професії, що обмежує можливості адекватного професійного розподілення.

Підготовка відповіді на *друге питання* передбачає визначення та розкриття змісту двох головних аспектів професійної орієнтації. Перший – її вплив на формування професійних інтересів людей, насамперед позитивних мотивів вибору професії, які забезпечують узгодження інтересів суспільства і людини;

Другий – виявлення професійних вимог і психологічний аналіз професії та оцінка психофізіологічних властивостей і якостей учнів з урахуванням проби їх сил в обраній діяльності.

З'ясуйте які фактори обумовлюють вибір професії та поясніть їх зміст.

Під час підготовки відповіді на *третє питання* необхідно визначити вихідні принципи (безперечне дотримання права на вільний вибір професій у відповідності до покликання, здібностей, професійної підготовки, з урахуванням потреб суспільства в кадрах; поєднання інтересу особистості і суспільства при визначенні трудового шляху; забезпечення загального і професійного розвитку особистості у відповідності з поставленими перед собою завданнями; тривалість і багатоетапність профорієнтаційних впливів, що забезпечує неперервний процес профорієнтації і освіти особистості; дійовий характер профорієнтації; єдність управління і самоуправління в ході

профорієнтації; забезпечення єдності цілей і дотримання послідовності, наступності, безперервності профорієнтаційних впливів усіма учасниками профорієнтаційної діяльності. Розкрийте їхній зміст.

Під час підготовки відповіді на *четверте питання*, необхідно з'ясувати та охарактеризувати основні науково-теоретичні підходи у розв'язанні завдань профорієнтації (діагностичний, глибинний, раціоналістичний, гуманістичний, прагматичний, виховний, діяльнісний).

Література

1. Бойко Ю.А. Не помилитися з вибором!: профорієнтація школярів / Ю.А. Бойко // Позаклас. час. – 2013. – № 1–2. – С. 45–53.
2. Вибір професії – крок у доросле життя : [матеріали до бесід з учнями] // Позакласний час.– 2010. – № 3. – С. 133–148.
3. Дурицька,Є. Життєвий проект старшокласника: [заняття з профорієнтації] / Є. Дурицька // Позакласний час.– 2007. – № 3 – С. 57–59.
4. Зінорук Т. Твій майбутній вибір : [профорієнтація] / Т. Зінорук // Шкільна бібліотека. – 2009. – № 1. – С. 87–92.
5. Інтерактивні методики у профорієнтаційній роботі. – Шкільний світ, 2009. – № 41. – С. 10–11.
6. Професійна робота з молоддю: професія – соціальний працівник. – Навчально-методичний посібник. І.В. Козубовська, В.В. Сагарда, М.В. Опачко, М.М. Дідик, В.А. Горват / Загальна редакція І.В. Козубовської. – Ужгород, 2002. – 163 с.

3. Напрями професійної орієнтації

План

1. Професійна освіта, розвиток інтересів, нахилів до різних видів діяльності, професійна консультація, професійна адаптація.
2. Форми професійної консультації: довідкова, діагностична, формуюча, медична.
3. Професійний відбір.
4. Професійна переорієнтація.

Завдання для студентів

1. Скласти тематичний словник термінів та понять на тему «Структура професійної орієнтації».
2. Розробити план проведення профконсультації для соціально-вікових груп населення.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть та проаналізуйте компоненти системи професійної орієнтації та їх взаємозв'язок.
2. Проаналізуйте умови реалізації системи професійної орієнтації молоді.
3. Дайте загальне визначення понять «профконсультація», «профвідбір», «профпереорієнтація», «профадаптація», «профосвіта».
4. Охарактеризуйте індивідуальну профконсультацію.
5. Назвіть особливості групової профконсультації.
6. Які завдання ставить перед собою професійний відбір?

Методичні рекомендації

Під час підготовки відповіді на *перше питання* необхідно визначити, що професійна орієнтація є цілісною системою, що складається з взаємозалежних компонентів, одними з яких є напрямки профорієнтаційної роботи, це: професійна освіта; розвиток інтересів, схильностей школярів у різних видах діяльності (пізнавальна, трудова, основою якої є продуктивна праця, ігровий, комунікативної); професійна консультація; професійна адаптація. У свою чергу, кожна підсистема містить у собі свої компоненти, що мають свої цілі, що визначені загальною метою. Розкрийте зміст професійної просвіти та її головне завдання.

Відповідь на *друге питання* вимагає з'ясування сутності професійної консультації та основних форм, в яких вона проводиться. Визначте основні складові професійної консультації.

При підготовці відповіді на *третє питання* необхідно з'ясувати значення професійного відбору у здійсненні профорієнтації. Яка головна ціль професійного відбору? Визначте значення понять «відбір» та «добір».

Готуючи відповідь на четверте питання, дайте визначення поняттю «професійна переорієнтація». Визначте та охарактеризуйте три основні етапи, які проходить людина в процесі професійної переорієнтації.

Література

1. Барабаш Ю.Г. Психолого-педагогічні основи вибору професії: Навчальний посібник / Ю.Г.Барабаш, Р.О. Позінкевич.– Луцьк: Вежа, 2003. – 201 с.
2. Вітковська О.І. Професійне самовизначення як життєва проблема особистості / О.І. Вітковська // Педагогіка та психологія. – 1998. – № 3. – С. 171–179.
3. Захаров Ю.Ф. Методика професійної орієнтації / Ю.Ф. Захаров. – М., 1990.
4. Климов Е.А. Как выбирать профессию / Е.А. Климов. – М., 1991.
5. Климов Е.А. Образ мира в разнотипных профессиях / Е.А. Климов. – М., 1991.
6. Зулунова Г.В. Професійна робота у школі // Г.В. Зулунова // Навчальна школа. – 2011. – № 5. – С. 31–34.
7. Основи професіографії: Навчальний посібник / С.Я. Карпиловська, Р.Й. Мітельман, В.В. Синявський; та ін. – К.:МАУП, 1997. – 148 с.
8. Пряжникова Є.Ю. Професійна орієнтація / Є.Ю. Пряжникова, Н.С. Пряжников. – М. : Академія, 2013. – 496 с.
9. Тундалева В. Как выбрать профессию в 17 лет / В. Тундалева. – М.: Феникс, 2013. – 208 с.
10. Усова Н.В. Улюблена професія завжди дарує радість / Н.В. Усова // Виховання школярів. – 2011. – № 3. – С. 33–38.
11. Уханова О.А. Професійна орієнтація : чинник, що впливають на вибір молоддю спеціальності / О.А. Уханова // Таврійський вісник освіти. – 2011. – № 4 (36). – С. 104–108.
12. Чистякова С.Н. От обучения к профессиональной карьере: программа с методическими рекомендациями / Н.С. Чистякова, Н.Ф. Родичев. – М. : Академія, 2012. – 64 с.
13. Уханова О.А. Професійна орієнтація: чинник, що впливають на вибір молоддю спеціальності / О.А. Уханова // Таврійський вісник освіти. – 2011. – № 4 (36). – С. 104–108.

4. Управління системою професійної орієнтації молоді

План

1. Організація управління системою професійної орієнтації населення.
2. Основні принципи управління системою професійної орієнтації.
3. Функції, за допомогою яких здійснюється процес управління системою професійної орієнтації.
4. Прогресивні методи управління системою профорієнтації.

Завдання для студентів

Зобразіть схематично організацію управління системою професійною орієнтацією населення.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть та охарактеризуйте основні функції управління профорієнтацією та специфічні.
2. Розкрийте зміст основних методів профорієнтації.
3. Визначте принципи управління профорієнтацією.

Методичні рекомендації

Готуючи відповідь на *перше питання*, з'ясуйте як здійснюється управління системою профорієнтації населення на різних рівнях (загальнодержавному, територіальному). Як здійснюється професійна орієнтації у освітніх навчальних закладах. Визначте особливості управління шкільною профорієнтацією. Що таке шкільні ради профорієнтації, їх обов'язки, члени. Охарактеризуйте обов'язки із профорієнтаційної роботи директора школи, організатора позакласної і позашкільної роботи, організатора трудового навчання, класного керівника, учителів-предметників, бібліотекаря, шкільного лікаря, батьківського комітету. Форми і методи профорієнтації в навчально-виховному процесі (позакласна година, участь в роботі гуртків, походи по місцях трудової слави, конкурси).

Підготовка відповіді на *друге питання*, вимагає визначення та обґрунтування принципів управління системою професійної орієнтації (науковості управління, інтеграції, ієрархічності, системності, зворотного зв'язку, контролю тощо).

При підготовці відповіді на *третє питання* необхідно визначити зміст поняття «функції профорієнтації» та розкрити зміст основних (планування, організації, контролю, координації).

Відповідь на *четверте питання* передбачає розкриття основних методів управління системою профорієнтації (програмно-цільового, прогнозування, моделювання).

Література

1. Выбираем профессию: 100 вопросов и 100 ответов. – М., 1990.
2. Довідник професій / [Упорядник Д.О. Закатнов, Н.В. Жемера, М.П. Тищенко]. – К.: Видавництво «Українська книга», 2008.
3. Литовський І.М. Управління професійною орієнтацією молоді / І.М. Литовський. – К.: т-во «Знання» УРСР, 1984. – 48 с. – (серія XI «Правове виховання», № 7).
4. Положення про організацію професійної орієнтації населення. Затверджено наказом Міністерства праці України, Міністерства освіти України та Міністерства соціального захисту населення України від 31.05.1995 р. за № 27/169/79.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про концепцію професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації незайнятого населення» № 150 від 1 лютого 1996 р.
6. Профориентационная работа среди молодежи. – М., 1991.

5. Характеристика світу професій як багатогранного явища

План

1. Теоретичні засади професіографії.
2. Державний класифікатор професій.
3. Класифікація професій.

Завдання для студентів

1. Написати есе «Перспективні професії: минуле і сучасність».
2. Підібрати приклади професіограм гуманітарних та технічних професій.
3. Скласти перелік професій, які користуються найбільшим попитом на сучасному ринку праці.

Питання для самоконтролю

1. Проаналізуйте професіограми різних типів професій.
2. Коли було введено в Україні Державний класифікатор професій?
3. Назвіть типові помилки опитантів у виборі професії.
4. Дайте визначення: «професія», «класифікатор професій».
5. Проаналізуйте формулу професії та аналіз її складання.

Методичні рекомендації

Підготовка відповіді на *перше питання* плану вимагає визначення та обґрунтування суттєвих ознак, за якими здійснюється класифікація професій. Охарактеризуйте «психологічні» та «непсихологічні» класифікації професій.

Відповідь на *друге питання* передбачає з'ясування сутності поняття «класифікатор професій», «професія», «кваліфікація», «спеціалізація». Визначте основні положення документу, структуру. З'ясуйте, яким чином складається абетка кодів і яке їх значення. Назвіть та охарактеризуйте 9 розділів класифікації професій.

Під час відповіді на *третє питання* необхідно розглянути найбільш поширені класифікації професій (за метою праці, умовами праці тощо).

Зверніть увагу, яким чином складається формула професій.

Література

1. Как правильно выбрать профессию: методики, тесты, рекомендации. – Донецьк: ТОВ ПКФ "БАО", 2006. – 800 с.
2. Горбунова М.В. 333 современные профессии и специальности: 111 информационных профессиограмм / М.В. Горбунова, Е.В. Кирилук. Ростов н/Д, 2010. – 98 с.
3. Психология популярных профессий / под ред. Л.А. Головей. – СПб., 2003. – 256 с.

4. Романова Е.С. 99 популярных профессий: психологический анализ и профессиограммы : учебное пособие / Е.С. Романова. – 2-е изд. – Санкт-Петербург : Питер, 2008. – 464 с.
5. Тюшев, Ю.В. Выбор профессии: тренинг для подростков / Ю.В. Тюшев. – СПб., 2006. – 160 с.

6. Психодіагностика у системі професійної орієнтації особистості

План

1. Методи психодіагностики та їх класифікація.
2. Технологія психодіагностичного обстеження.
3. Інноваційні засоби психодіагностики пізнавальних процесів.

Завдання для студентів

1. Визначте методи діагностики психічних процесів та функцій особистості з метою профорієнтації.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть послідовність етапів проведення психодіагностичного обстеження.
2. В чому полягають особливості психодіагностичного обстеження?
3. В чому різниця між «психодіагностичним методом» і «психодіагностичною методикою»?
4. Визначте суть попередньої профорієнтаційної психодіагностики на основі психологічної структури особистості.

Методичні рекомендації

Підготовка відповіді на *перше питання* передбачає з'ясування сутності понять «психодіагностичний метод», «психодіагностична методика». Назвіть різницю між цими поняттями. Необхідно визначити, на які дві групи розділяють психодіагностичний інструментарій. З'ясуйте, які методи відносять до малоформалізованих методик і методик високого рівня формалізації, об'єктивних та суб'єктивних методик.

При підготовці *другого питання* необхідно визначити етапи та послідовність проведення обстеження. З'ясуйте, що необхідно враховувати при підборі методик та що вона в себе включає. Які вказівки щодо процедури застосування, яких необхідно дотримуватися (як розпочинати обстеження, як проводити бесіду). Визначте зміст інструкції психодіагностичної методики. Проаналізуйте вимоги, які висуваються до компетентності особистості практичного психолога-діагнста. Розкрийте зміст етапу інтерпретації результатів психодіагностичного обстеження. Які додаткові вимоги до психодіагностичних методик Ви можете назвати.

При підготовці *третього питання* сформулюйте визначення термінів «ефективне мислення», «уміле мислення», «повсякденне мислення», «конструктивне мислення». Розгляньте методики конструктивного мислення, раціонального мислення. Ознайомтесь з бланком експрес-діагностики ідентичності.

Література

1. Бурлчук Л.Ф. Психодіагностика / Л.Ф. Бурлчук, Е.П. Савченко. – К. : "АЛД", 1995, 1995. – 198 с.
2. Данилевич Н.А. Психологія професійного вибору / Н.А. Данилчева, Л.А. Балакорева. – СПб. : "СЛП", 1998. – 143 с.
3. Діагностика професійного самоопределення / сост. Я.С. Сунцова. – Іжевск : Удмуртський університет, 2009. – 112 с.
4. Мерзлякова О.Л. Методики професійного самовизначення / О. Мерзлякова, Г. Євдокимова. – К. : Шк. світ, 2011. – 120 с.

7. Методи професійної діагностики для визначення професійно-важливих якостей людини

План

1. Методи вивчення особистості учня з метою профорієнтації.
2. Інтегровані показники здатності учня до професійного самовизначення.
3. Профдіагностичний висновок особистості.

Завдання для студентів

1. Визначте методи діагностики психічних процесів та функцій особистості з метою профорієнтації.
2. Проаналізуйте суть і структуру вивчення співвідношення індивідуальних особливостей особистості з різними професійними сферами.
3. Розробіть алгоритм складання профдіагностичного висновку особистості.
4. Розглянути методи вивчення професійних інтересів: ОДАСІ (орієнтаційно-діагностична анкета спрямованості інтересів), опитувальник професійних переважань (ОПП), диференційно-діагностичний опитувальник (ДДО), методика дослідження структури особистості (за «Картою особистості» К.К. Платонова).

Питання для самоконтролю

1. Назвіть і проаналізуйте методики вивчення темпераменту з метою профорієнтації; методики вивчення професійних інтересів та нахилів особистості.
2. Проаналізуйте інтегровані показники здатності людини до професійного самовизначення.

Методичні рекомендації

Під час підготовки відповіді на *перше питання* плану необхідно визначити зміст понять «прискорена психодіагностика», «пролонгована профпсиходіагностика». Зверніть увагу на основні методи та методики для дослідження психологічних якостей особистості у відповідності до її динамічної функціональної структури. З'ясуйте, які застосовують стандартизовані особистісні опитувальники, тести, проєктивні та апаратні методики. Які вимоги висуваються щодо застосування профорієнтаційних психодіагностичних методик.

Відповідь на *друге питання* необхідно визначити, що включають в себе інтегровані показники здатності учнів до професійного самовизначення. Охарактеризуйте всі дані інтегрованих показників

здатності особистості до вибору професії. З'ясуйте, яким чином здійснюється здатності оптанта до свідомого вибору професії.

Література

1. Бурлачук Л.Ф. Психодіагностика: Учебник для вузов / Л.Ф. Бурлачуук. – СПб.: Питер, 2005. – 351 с.
2. Моргун В.Ф. Багатовимірні психодіагностика досягнень учня як перший крок профільної освіти / В. Моргун // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 1. – С. 1–5.
3. Професійна орієнтація: Підручник [для студентів] / Єгоров Є., Ігнатович О.М., Кобченко В.В., Литвинова Н.І., Марченко І.Б.; [за ред. О.М. Ігнатович]. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 240 с.
4. Тищенко М.Л. Методичні засади вивчення особистості з метою самостійного вибору учнем майбутньої професії / М.Л. Тищенко // Наукові записки Тернопільського держ. пед. ун-ту. – 2001. – № 4. – С. 94–98.

8. Оцінка ефективності професійного самовизначення

План

1. Підходи до оцінки ефективності профорієнтаційної роботи.
2. Вимоги до критеріїв та показників ефективності професійного самовизначення.
3. Використання в ролі показників ефективності професійного самовизначення результатів різних методик.

Завдання для студентів

1. Розробіть власні критерії оцінки ефективності професійної орієнтації на основі теоретичних знань.

Питання для самоконтролю

1. Що означає оцінка ефективності профорієнтаційної роботи?
2. Які методи слід застосовувати під час оцінки профорієнтаційної роботи?
3. Які критерії лежать в основі оцінки ефективності профорієнтаційної роботи?

Методичні рекомендації

Готуючи відповідь на *перше питання*, необхідно визначити, які існують підходи до оцінки ефективності профорієнтаційної роботи. З'ясуйте зміст поняття «самовизначення». Які групи відстрочених в часі показників ефективності професійного самовизначення виділив Є.О. Клімов?

При підготовці відповіді на *друге питання* сформулюйте та з'ясуйте зміст основних вимог до критеріїв і показників оцінки ефективності профорієнтаційної роботи. Які існують етапи уточнення оцінки ефективності і в чому вони полягають?

Під час підготовки відповіді на *третє питання* зверніть увагу, які застосовують методи і методики в оцінці ефективності професійного самовизначення. Які методи ефективно поєднувати при оцінці ефективності професійного самовизначення?

Література

1. Довідник професій / [Упорядник Д.О. Закатнов, Н.В. Жемера, М.П. Тименко]. – К.: Видавництво “Українська книга”, 2008.
2. Шевчук С.П. Методи активного навчання соціальних працівників / С.П. Шевчук, О.С. Шевчук. – Чернігів: ДКП РВВ, 2000. – 114 с.
3. Введення в соціальну роботу: Навчальний посібник. – К., 2001. – 288 с.
4. Климов Е.А. Психолого-педагогические проблемы профессиональной консультации / Е.А. Климов. – М.; Знание, 1983. – 96 с.

9. Можливості особистості і професійна придатність

План

1. Ступені придатності за Є.О. Клімовим.
2. Профдобір та його види.
3. Відбір, як важливий компонент профорієнтації.
4. Професійні вимоги і профдобір кадрів для соціальних служб.

Завдання для студентів

1. Розробіть етичні принципи професійного відбору.
2. Розробіть професійні вимоги до працівників соціальних служб.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення понять «професійний добір», «професійний відбір».
2. Назвіть види професійного відбору.
3. Проаналізуйте етапи професійного відбору, як вони співвідносяться з його завданням?
4. Охарактеризуйте традиційні і нетрадиційні методи професійного відбору.

Методичні рекомендації

Готуючи відповідь на *перше питання*, з'ясуйте, що є найголовнішим при виборі професії. Необхідно дати визначення «професійна придатність». Зверніть увагу, які ступені професійної придатності виділяє Є.О. Клімов. Охарактеризуйте їх. З'ясуйте, що є найголовнішим при виборі професії.

При підготовці відповіді на *друге питання* розгляньте медичний; соціально-психологічний; освітній (педагогічний); психофізіологічний види професійного добору та охарактеризуйте їх. Сформулюйте визначення професійного добору. Назвіть принципи професійного добору.

Під час відповіді на *третьє питання*, доведіть, або ж спростуйте ідею, що профвідбір є головним компонентом професійної орієнтації, ґрунтуючись на раніше отриманих знаннях про складові профорієнтації. Що в першу чергу необхідно враховувати, вирішуючи проблему профвідбору?

Відповідь на *четверте питання* вимагає з'ясувати, які професійні вимоги ставляться до працівників соціальних служб. Якими якостями має володіти соціальний працівник? Яку роль відіграють навички педагогічної діяльності у професійній діяльності соціального працівника? Які групи умінь виділяє А.І. Ляшенко? Охарактеризуйте їх.

Література

1. Гетта В.Г. Методические рекомендации к лекции на тему "Профессиональная ориентация учащихся" / Гетта В.Г., Дидович Н.Н. – Чернигов 1986.
2. Довідник професій / [Упорядник Д.О. Закатнов, Н.В. Жемера, М.П. Тищенко]. – К.: Видавництво "Українська книга", 2008.
3. Использование профдиагностики для решения задач управления персоналом: Методические пособия. – Томск, 1997. – 37 с.
4. Профконсультаційна робота: методичні рекомендації, профдіагностичні тести та методики. – Чернігів, 1995. – 40 с.
5. Уніят С. Вибір професії, або задача з багатьма невідомими / С. Уніят, С. Комінко. – Тернопіль: Підручники і посібники, 1997. – 87 с.

10. Особливості професії Профконсультант”

План

1. Історія виникнення професії «Профконсультант».
2. Функціональні обов'язки та психологічні вимоги профконсультанта.
3. Професійно-етичні принципи профконсультанта.
4. Професійна консультація. Основні завдання та функції. Основні методи профконсультаційної роботи.

Завдання для студентів

1. Скласти хронологічну таблицю «Становлення та розвиток професійної орієнтації».
2. Назвіть етичні проблеми, які можуть виникати у профконсультантів та які шляхи їх вирішення?

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення понять «профконсультант», «професійна консультація».
2. Назвіть основні обов'язки профконсультанта.
3. Якими якостями повинен володіти профконсультант?
4. Якими професійно-етичними принципами має керуватися профконсультант у своїй діяльності?

Методичні рекомендації

Готуючи відповідь на *перше питання*, визначте час відліку професії профконсультанта, сформулюйте визначення терміну «профконсультант». Виділіть та охарактеризуйте основні етапи розвитку професії "профконсультант".

Відповідь на *друге питання* передбачає формулювання основних обов'язків профконсультанта. З'ясуйте, які знання мають сформовані у профконсультанта, визначте основні особистісні та професійні якості, якими має володіти профконсультант.

Підготовка відповіді на *третє питання* вимагає ознайомлення з рядом професійно етичних принципів та правил, яких повинен дотримуватися профконсультант у своїй діяльності (компетентність, відповідальність, етична і юридична правомочність проведення професійної профконсультації та ін.).

Відповідаючи на *четверте питання*, необхідно з'ясувати в першу чергу, які функції виділяють у професійній консультації, які завдання вирішує профконсультант. Доведіть, що бесіда є одним із основних методів профконсультаційної роботи. Яких правил має дотримуватися профконсультант під час бесіди? Сформулюйте їх.

Література

1. Втратив роботу, що далі? Методичний посібник. – К., 2005.
2. Деякі аспекти проведення профорієнтаційної роботи з безробітними : Методичний посібник / Укладачі: Агєєва Л.О., Комаровський Л.В., Іванченко Т.В., 1999.
3. Бєсїда, як один з основних методів профконсультаційної роботи в службі зайнятості : Методичні рекомендації. – К., 2002.

11. Профорієнтаційна робота з безробітними

План

1. Психологічний зміст явища безробіття.
2. Особливості особистості безробітного. Професійні нахили безробітних.
3. Особливості проведення профорієнтаційної роботи з безробітними.

Завдання для студентів

1. Розробіть алгоритм дій профконсультанта з безробітними.
2. Розробіть профдіагностичну бесіду з безробітними, враховуючи тип темпераменту особистості.

Питання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «безробіття».
2. Назвіть та охарактеризуйте етапи у розвитку стресових станів, пов'язаних з безробіттям.
3. Охарактеризуйте особливості поведінки людей типів «педант», «демонстрант», «збудливий», «тривожний» в ситуаціях «залежності», «невизначеності», «тиску», «байдужості».

Методичні рекомендації

Готуючи відповідь на *перше питання* в першу чергу, сформулюйте визначення «безробіття», проаналізуйте, які стани переживає людина пов'язаними з безробіттям. До чого може призвести стан безробіття людини, розкрийте психологічний аспект проблеми.

При підготовці відповіді на *друге питання* проаналізуйте типи психологічних особистісних деформацій особистості («демонстрант», «педант», «збудливий», «тривожний»). Розкрийте особливості поведінки кожного типу в ситуаціях спілкування, прийняття рішень, конфлікту.

Відповідь на *третє питання* передбачає розкриття змісту профорієнтаційної роботи з безробітними. Назвіть, заходи, які є найбільш ефективними у роботі з безробітними. Обґрунтуйте думку. Які елементи профорієнтаційної роботи, на Вашу думку, є необхідними у роботі з безробітними? Чому? Опишіть етапи роботи профконсультанта з даною категорією населення.

Література

1. Закон України «Про зайнятість населення».
2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття».

3. Деякі аспекти проведення профорієнтаційної роботи з безробітними : Методичний посібник / Укладачі: Агеєва Л.О., Комаровський Л.В., Іванченко Т.В. – К., 1999.
4. Соціальні гарантії та поради для молоді, яка шукає роботу : Довідник. – Кіровоград, 2000.
5. Бесіда, як один з основних методів профконсультаційної роботи в службі зайнятості : Методичні рекомендації. – К., 2002.

12. Професійна орієнтація і підготовка кадрів за кордоном

План

1. Система профорієнтаційної роботи за кордоном (Франція, США, Канада, Велика Британія, Швейцарія).
2. Соціально-економічні особливості профорієнтації в розвинутих країнах.

Завдання для студентів

1. Які, на Ваш погляд, теоретико-методичні підходи профорієнтаційної роботи в розвинутих країнах можна використати в розбудові профорієнтації в Україні? Обґрунтуйте відповідь.

Питання для самоконтролю

1. Проаналізуйте систему профорієнтації у Франції, США, Канаді, Великій Британії, Швейцарії. Назвіть спільні і відмінні риси.
2. Які міжнародні документи регламентують профорієнтаційну роботу у розвинутих країнах?

Методичні рекомендації

Під час відповіді на *перше питання* необхідно визначити та охарактеризувати зміст та методику проведення професійної орієнтації молоді у Франції, США, Канаді, Великій Британії, Швейцарії. Порівняйте систему професійної орієнтації у цих країнах, які особливості характерні для кожної країни.

Відповідь на *друге питання* необхідно з'ясувати, що розуміють під поняттям «професійна орієнтація» за кордоном. Охарактеризуйте, яким чином здійснюється підготовка профконсультантів у США, Канаді, Великій Британії та ін.

Література

1. Абашкіна Н. Інновації в освіті Німеччини у контексті розвитку європейської інтеграції / Н. Абашкіна // Неперервна професійна освіта. – 2003. – Вип. 3–4. – С. 242–248.
2. Адамская Л. Система высшего образования в США / Л. Адамская // Академическое обозрение. – 1995. – № 1/2. – С. 65–71.
3. Вульфсон Б. Управление образованием на Западе: тенденции и децентрализации / Б.Л. Вульфсон // Педагогика. – 1997. – № 2 – С. 110–117.
4. Гриншпун С. Организация профориентации в Великобритании / С.С. Гриншпун. – М. : Педагогика. – 2005. – № 7. – С. 100–105.
5. Костенко Н. Профільна орієнтація у контексті базової професійної підготовки школярів Великої Британії / Н. Костенко // Наукові

- записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця, 2009. – С. 255–258.
6. Лунячек В. Деякі практичні питання управління освітою в США / В.Е. Лунячек // Нова педагогічна думка . – 2008. – № 1. – С. 16–20.
 7. Матвієнко О. Розвиток систем середньої освіти в країнах Європейського Союзу: порівняльний аналіз : монографія / О.В. Матвієнко. – К. : Ленвіт, 2005. – 381 с.
 8. Радіонов М. Про вищу школу Японії / М. Радіонов // Вісник вищої школи. – 1973. – № 2. – С. 86–97.
 9. Калитка О. Профорієнтація по-американськи [Електронний ресурс] / О. Калитка. – Режим доступу: <http://prof.osvita.org.ua/uk/experience/usa.html>.
 10. Калитка О. Профорієнтація зі знаком F [Електронний ресурс] / О. Калитка. – Режим доступу: <http://prof.osvita.org.ua/uk/experience/japan.html>.
 11. Островська К. Велика Британія: професійні навички тут важать більше, аніж диплом американський [Електронний ресурс] / К. Островська. – Режим доступу: <http://prof.osvita.org.ua/uk/experience/greatbritain.html>.

ПИТАННЯ ДО ЕКЗАМЕНУ

1. Наукові концепції та підходи до визначення поняття «професійна орієнтація» (педагогічний, психологічний, соціологічний).
2. Сутність професійної орієнтації. Методологічні основи профорієнтації.
3. Завдання, мета, функції професійної орієнтації.
4. Суб'єкти та об'єкти профорієнтації. Принципи професійної орієнтації.
5. Методи і форми професійної орієнтації особистості.
6. Загальна характеристика структури профорієнтаційної роботи (профінформація, профконсультація, профвідбір, профадаптація).
7. Історичні аспекти світового розвитку профорієнтації і сучасний стан розвитку професійної орієнтації особистості.
8. Особливості становлення та розвитку профорієнтації в Україні і Росії.
9. Нормативні акти у сфері професійної орієнтації.
10. Сутність, мета, завдання професійної активізації учнів.
11. Основні форми професійної активізації учнів.
12. Структура програми професійних проб.
13. Професіографія та її місце у професійній орієнтації особистості.
14. Профорієнтаційна класифікація професій.
15. Сутність і структура професіографічної картки. Поняття про формулу професій та порядок її складання.
16. Загальна характеристика професій за Є.А. Клімовим.
17. Принципи та методи професіографічного вивчення професій.
18. Сутність, завдання, психологічні основи професійної інформації.
19. Методичні й організаційні принципи професійної інформації.
20. Методи і форми професійної інформації.
21. Професійна консультація особистості, основні завдання, функції.
22. Профконсультація різних соціально-вікових груп населення.
23. Психологічні особливості проведення профконсультації особистості.
24. Професійно-етичні принципи профконсультації особистості.
25. Історія виникнення професії «Профконсультант».
26. Функціональні обов'язки та психологічні вимоги профконсультанта.
27. Методи і форми профконсультаційної роботи.
28. Організація управління системою професійної орієнтації населення.
29. Основні принципи управління системою професійної орієнтації.
30. Типові помилки опитантів у виборі професії.
31. Види самовизначення.
32. Основні складові професійного самовизначення.
33. Методи діагностики професійних нахилів особистості.

34. Методика визначення професійного типу особистості.
35. Інноваційні засоби психодіагностики пізнавальних процесів.
36. Сутність і основні завдання професійного відбору.
37. Види і принципи професійного відбору.
38. Професійна придатність, її виявлення та формування.
39. Здібності і професійно-важливі якості особистості.
40. Методи професійного відбору.
41. Професійно-етичні аспекти професійного відбору.
42. Основні етапи професійного відбору: суть і характеристики.
43. Підходи до оцінки ефективності профорієнтаційної роботи.
44. Професійні вимоги і профдобір кадрів для соціальних служб.
45. Особливості особистості безробітного. Професійні нахили безробітних.
46. Особливості проведення профорієнтаційної роботи з безробітними.
47. Сутність та види соціально-професійної адаптації молоді.
48. Етапи соціально-професійної адаптації.
49. Фактори, показники та критерії соціально-професійної адаптації молоді.
50. Форми і принципи соціально-професійної адаптації.
51. Стан та психологічні дослідження професійної переорієнтації особистості.
52. Сутність, мета та завдання професійної переорієнтації людини.
53. Етапи професійної переорієнтації особистості.
54. Фактори, які впливають на процес професійної переорієнтації особистості.
55. Система профорієнтаційної роботи в Білорусії.
56. Система профорієнтаційної роботи в Російській Федерації.
57. Система профорієнтаційної роботи в Польщі.
58. Система профорієнтаційної роботи в Чехії.
59. Система профорієнтації у Великій Британії.
60. Система профорієнтації у Данії.
61. Система профорієнтації у США.
62. Система профорієнтації у Франції.
63. Система профорієнтації у Японії.
64. Система профорієнтації у Федеративній республіці Німеччини.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Вітковська О.І. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації / О.І. Вітковська. – К. : Наук. світ, 2001. – С. 64–74.
2. Закон України «Про зайнятість населення» від 01.03.1991.
3. Гончарова Н.О. Основи професійної орієнтації / За ред.. В.Ф. Моргуна. Навчальний посібник. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 168 с.
4. Довідник професій / [Упорядник Д.О. Закатнов, Н.В. Жемера, М.П. Тименко]. – К.: Видавництво “Українська книга”, 2008.
5. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні від 05.02.1993 № 2998.
6. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» від 21.03.1991 № 21.
7. Климов Е.А. Как выбирать профессию / Е.А. Климов. – М., 1991. – 159 с.
8. Положення про державну службу зайнятості. Затверджено постановою Кабінету Міністрів УРСР від 24 червня 1991р. № 47.
9. Концепція державної системи професійної орієнтації населення.
10. Концепція про професійну орієнтацію та професійну підготовку в галузі розвитку людських ресурсів. Конвенція 142 від 04.06.75. Ратифіковано Україною 07.03.1979.
11. Положення про організацію професійної орієнтації населення (наказ Мінпраці України, Міносвіти України та Міністерства соціального захисту України від 31.05. 1995 р. за № 27/169/79).
12. Положення про професійну орієнтацію молоді, яка навчається. Затверджено Мінюстом України 03.07.95 № 198/734.
13. Положення про територіальний центр професійної орієнтації населення (відділ територіального центру зайнятості) державної служби зайнятості.
14. Положення про методичну раду територіального центру профорієнтації населення (відділу територіального центру зайнятості) державної служби зайнятості.
15. Про порядок видачі суб'єктом підприємницької діяльності спеціальних дозволів (ліцензій) на надання послуг, пов'язаних із профорієнтацією населення. Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 03.09.1996 р. за № 499/1524.
16. Заходи, щодо забезпечення працевлаштування молоді. Указ Президента України від 6 жовтня 1999 року № 1285/99.

Допоміжна

1. Бондарчук К.П. Професійне навчання незайнятого населення (досвід зарубіжних країн) / К.П. Бондарчук // Соціальний захист. – 1999. – № 4. – С. 67–74.
2. Бурлачук Л.Ф. Психодіагностика: Учебник для вузов / Л.Ф. Бурлачук. – СПб.: Питер, 2005. – 351 с.
3. Введення в соціальну роботу. Навчальний посібник. – К.: Фенікс, 2001. – 288 с.
4. Вітковська О.І. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації / О.І. Вітковська. – К.: Наук. світ, 2001. – С. 64–74.
5. Гетта В.Г. Методические рекомендации к лекции на тему «Профессиональная ориентация учащихся» / В.Г. Гетта, Н.Н. Дедович. – Чернигов, 1986.
6. Гончарова Н.О. Основи вибору професії: консультативний тренінг / Н.О. Гончарова; За ред. В.Ф. Моргуна. – Полтава: АСМІ, 2007. – 48 с.
7. Готовність учня до профільного навчання / [Упоряд.: В. Рибалка / За заг. ред. С. Максименка, О. Главник]. – К.: Мікрос – СВС, 2003. – 112 с.
8. Грабська О.І. Профорієнтаційна робота зі школярами у гімназії / О.І. Грабська // Рідна школа. – 2004. – № 10. – С. 16–17.
9. Довідник професій / [Упорядник Д.О. Закатнов, Н.В. Жемера, М.П. Тименко]. – К.: Видавництво “Українська книга”, 2008.
10. Єгорова Є.В. Психологічне дослідження професійного самовизначення старшокласників з різним типом усвідомлення проблеми вибору професії / Є.В. Єгорова // Розвиток педагогічної і психологічної наук в Україні. – Харків: ОВС, 2002. – С. 384–394.
11. Жемера Н. Вибір професії: престиж чи усвідомленість? / Н. Жемера // Директор школи. – 2001. – № 45. – С. 10.
12. Закатнов Д.О. Технології активізації професійного самовизначення старшокласників / Д.О. Закатнов // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. – 2001. – № 6. – С. 99–104.
13. Зверєва Д. Норми практики соціальної роботи канадської асоціації соціальних працівників / І.Д. Зверєва // Практична психологія та соціальна робота. – 1998. – № 9. – С. 2–4.
14. Использование профдиагностики для решения задач управления персоналом (Методические пособия). – Томск, 1997. – 37 с.
15. Каленюк І. Деякі проблеми організації та фінансування професійної підготовки кадрів / І. Каленюк // Аспекти праці. – 2001. – № 8. – С. 14–17.

16. Калюжна Ю.І. Психологічні основи здійснення профорієнтаційної роботи зі шкільною молоддю / Ю.І. Калюжна // Удосконалення педагогічної майстерності в умовах особистісно зорієнтованої освіти / [Автори-упорядники П.І. Матвієнко, Н.І. Білик, О.О. Новак]. – Полтава: ПОІППО, 2006. – С. 168–176.
17. Климов Е.А. Психолого-педагогические проблемы профессиональной консультации / Е.А. Климов. – М.; Знание, 1983, – 96 с.
18. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения / Е.А. Климов. – Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. – 512 с.
19. Кличко Н.Л. Формування професійних інтересів у майбутніх фахівців / Н.Л. Кличко // Рідна школа. – 2001. – № 2. – С 48–49.
20. Клімов Т.І. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи: Практикум / Т.І. Клімов, І.О. Седляр, М.С. Янцур. – К., 1995. – 180 с.
21. Концепція профільного навчання в старшій школі. Документи // Завуч. – 2004. – № 16. – С. 3–13.
22. Корольчук М.С. Теорія і практика професійного психологічного відбору: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл / М.С. Корольчук, В.М. Крайнюк. – К.: Ніка-центр, 2006. – 536 с.
23. Критерии и показатели готовности школьников к профессиональному самоопределению / [Под ред. С.Н. Чистяковой, А.Я. Журкиной]. – М.: Филология, 1997. – 80 с.
24. Кроки до самопізнання. Журнал для визначення профілювання / [Автор-упорядник Н.О. Лук'яненко; За ред. О.О. Новака]. – Полтава, 2008. – 40 с.
25. Лавриченко Н.М. Педагогіка соціалізації: європейські абрисы / Н.М. Лавриченко. – Київ, 2000. – 444 с.
26. Липівський М. Управління професійною орієнтацією молоді; (правовий аспект) / М. Липівський. – К., 1984.
27. Єдина технологія обслуговування незайнятого населення в центрах зайнятості / [Маршавін Ю.М., Ляміна Л.Є., Фокас Л.М., Ружецький М.М., Поліванов В.Є. та ін.]. – К., 1999.
28. Мельник О.В. Основи вибору професій: експериментальна програма та збірник практичних завдань / О.В. Мельник, В.П. Романчук. – К.: Інститут проблем виховання АПН України, 2001. – 98 с.
29. Мерзлякова О. Методики професійного самовизначення / О. Мерзлякова, Г. Євдокимова. – К. : Шкільний світ, 2011. – 120 с.
30. Молодь на ринку праці. Збірник нормативно-правових актів. – Державний комітет молодіжної політики, спорту і туризму України. – К., 2000. – 144 с.

31. Моргун В.Ф. Багатовимірна психодіагностика досягнень учня як перший крок профільної освіти / В. Моргун // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 1. – С. 1–5.
32. Моргун В.Ф. Методика багатовимірного аналізу досягнень учня з метою профілювання та профорієнтації / В.Ф. Моргун. – Полтава, 1997. – 16 с.
33. Моргун В.Ф. Опитувальник реального, бажаного і фантастичного бюджетів часу людини / В.Ф. Моргун. – Полтава: Оріяна, 2002. – 24 с.
34. Моргун В.Ф. Психологічний супровід професійної орієнтації / В.Ф. Моргун // Психолого-педагогічний супровід профілізації освіти: теорія і практика. Мат-ли Всеукр. н.-п. конф. (Полтава, 10-11 грудня 2008 р.) / За ред. В.Ф. Моргуна. – Полтава: ПОІППО ім. М.В. Остроградського, 2008. – С. 29–31.
35. Организация, содержание и методика профориентационной работы в службе занятости: Сб. инструктивно-методических материалов. – М.; РУЦ ФСЗ, 1994.
36. Пазюченко Т.М. Професійна орієнтація на педагогічну працю: консультативний тренінг: Методичний посібник / Т.М. Пазюченко. – Київ, 2000. – 116 с.
37. Панок В.Г. Освітня стратегія щодо викоренення незаконного використання дитячої праці в Україні. Метод. рекомендації / В.Г. Панок. – К.: Ніка-Центр, 2003. – 26 с.
38. Підготовка до професійного навчання і праці (психолого-педагогічні основи): Навч. мет. пос. / [За ред. Г.О. Балла, П.С. Перепелиці, В.В. Рибалки]. – К.: Наукова думка, 2000. – 188 с.
39. Побірченко Н.А. Профорієнтація учнівської молоді : [посібник] / Н.А. Побірченко, А.Л. Шайкова. – К.: Наук. Світ, 2009. – 226 с.
40. Професійна діагностика / Упорядник Т. Гончаренко. – К., 2004. – 120 с.
41. Професійна орієнтація: Підручник [для студентів] / Єгоров Є., Ігнатович О.М., Кобченко В.В., Литвинова Н.І., Марченко І.Б.; [за ред. О.М. Ігнатович]. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. – 240 с.
42. Профессиональная ориентация (этапы и методы): Метод. реком. / Межрегион. заоч. нар. ун-т работников кадровых служб. – К., Научно-внедренческий центр «Кадры», 1990. – 89 с.
43. Профконсультаційна робота, (методичні рекомендації, профдіагностичні тести та методики). – Чернігів, 1995. – 40 с.
44. Пряжников Н.С. Личная профессиональная перспектива / Н.С. Пряжников // Школьный психолог. – 2000. – № 16. – С. 14.
45. Пряжников Н.С. Перспективы отечественной профориентации // Н.С. Пряжников // Школьный психолог. – 2000. – № 19. – С. 5.

- 46.Пряжников Н.С. Профориентационные игры (проблемные ситуации, задачи, карточные методики): Учеб.-мет. пос. для студ / Н.С. Пряжников. – М.: МГУ, 1991. – 86 с.
- 47.Психологія праці та професійної підготовки особистості: Навчальний посібник / За ред. П.С. Перепелиці, В.В. Рибалки. – Хмельницький: ТУП, 2001. – 330 с.
- 48.Рибалка В.В. Психологія професійного самовизначення для здорових старшокласників: Методичні рекомендації / В.В. Рибалка. – К.: ІПППО АПН України, 2004. – 24 с.
- 49.Рибалка В.В. Співвідношення між соціально та індивідуально визначеними якостями особистості як передумова професійного самовизначення учнівської молоді / В.В. Рибалка // Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія педагогіка, соціологія. – 2000. – № 3. – С. 32–37.
- 50.Синявський В.В. Методи психодіагностики в системі професійної консультації безробітних / В.В. Синявський. – УК., 2001. – 192 с.
- 51.Синявський В.В. Психологічні основи профорієнтаційної професіографії : [навчально-методичний посібник] / В.В. Синявський – ІПК ДСЗУ, 2010. – 96 с.
- 52.Синявський В.В. Професійна орієнтація у реформуванні загальноосвітньої та професійної школи / В.В. Синявський // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2000. – № 2. – С. 142–150.
- 53.Солоза О.Г. Рефлексия оснований профессиональной деятельности в игровом обучении / О.Г. Солоза // Психологическая наука и образование. – 2001. – № 2. – С. 68–73.
- 54.Технології професійної орієнтації населення в умовах ринку праці : [кол. мон.] / Н.А. Побірченко, Н.І. Литвинова, В.В. Синявський [та ін.]. – К. : Педагогічна думка, 2011. – 256 с.
- 55.Тименко М.Л. Методичні засади вивчення особистості з метою самостійного вибору учнем майбутньої професії / М.Л. Тименко // Наукові записки Тернопільського держ. пед. ун-ту. – 2001. – № 4. – С. 94–98.
- 56.Уніят С. Вибір професії, або задача з багатьма невідомими / С. Уніят, С. Комінко. – Тернопіль: Підручники і посібники, 1997. – 87 с.
- 57.Шевчук С.П. Методи активного навчання соціальних працівників / С.П. Шевчук, О.С. Шевчук. – Чернігів: ДКП РВВ, 2000. – 114 с.
- 58.Янцур М.С. Професійна орієнтація і методика профорієнтаційної роботи. Курс лекцій. Навчальний посібник / М.С. Янцур. – К.: Видавничий Дім «Слово». – 2012. – 464 с.

59. Piekarska Anna. School stress, teachers' abusive behaviors, and children's coping strategies / Anna Piekarska // Child Abuse & Neglect, Volume 24, Issue 11, November 2000, Pages 1443–1449.
60. Wong P.T. Effective management of life stress: The resourcecongruence model / P.T. Wong // Stress medicine. – 1993. – V. 9. – № 3. – P. 51 – 60.

Інформаційні ресурси

61. Devine Jane. Social Work Changes Lives / Article [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.facebook.com/pages/Social-Work-Changes-Lives>